

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Біотехнологічний факультет
Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва»

Допускається до захисту:
Завідувач кафедри технології
виробництва продукції тваринництва
к. с.-г. н., доцент _____ Володимир ПОХИЛ
« ____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра на тему:
Особливості росту та розвитку молодняку овець різного
походження у фермерському господарстві «Благодатне»
Дніпровського району Дніпропетровської області

Здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти _____ Ігор ЛИША

Керівник дипломної роботи
к. с.-г. наук, доцент _____ Володимир ПОХИЛ

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Біотехнологічний факультет
Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень
Кафедра технології виробництва продукції тваринництва

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри, к. с-г. н.,
доцент _____ Володимир ПОХИЛ
“ _____ ” _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Лиші Ігорю Анатолійовичу

1. Тема роботи: «Особливості росту і розвитку молодняка овець різного походження у фермерському господарстві «Благодатне» Дніпровського району Дніпропетровської області».

Затверджена наказом по університету від “ 02 ” травня 2023 р. № 785

2. Термін здачі здобувачем завершеної роботи “ 20 ” червня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: показники господарської діяльності ФГ «Благодатне», дані умов утримання та годівлі овець різних статеві-вікових груп, екологічний стан господарства, власні дослідження.

4. Короткий зміст роботи – перелік питань, що розробляються в роботі: вступ; огляд літератури; матеріал і методика виконання роботи; результати досліджень; охорона навколишнього середовища; охорона праці; висновки; пропозиції; список використаних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу _____ немає _____

6. Консультанти по роботі (роботі), із зазначенням розділів роботи, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: “ _____ ” _____ 20__ р.

Керівник роботи

Завдання прийняв до виконання

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	вересень 2022 р.	Виконано
2.	Стан проблеми	листопад-грудень 2022 р.	Виконано
3.	Матеріал, умови та методика виконання роботи	січень-лютий 2023 р.	Виконано
4.	Результати досліджень	березень-квітень 2023 р.	Виконано
5.	Охорона навколишнього середовища	травень 2023 р.	Виконано
6.	Висновки, пропозиції	червень 2023 р.	Виконано
7.	Список використаних джерел	червень 2023 р.	Виконано

Здобувач вищої освіти
Керівник роботи

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	4
ВСТУП	5
1. СТАН ПРОБЛЕМИ	7
1.1. Стан та перспективи розвитку галузі вівчарства	7
1.2. Відбір та спрямоване вирощування молодняку овець	13
1.3. Значення повноцінної годівлі та умов утримання у покращенні племінних та продуктивних якостей молодняку овець	18
2. МАТЕРІАЛ, УМОВИ ТА МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ	24
2.1. Матеріал та методика досліджень	24
2.2. Умови досліджень	25
3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	30
3.1. Поголів'я овець	30
3.2. Утримання та годівля овець	34
3.3. Розвиток молодняку	39
4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	43
5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	45
5.1. Стан охорони праці в господарстві	45
5.2. Заходи щодо покращення охорони праці в господарстві	46
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖРЕЛ	48

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи здобувача біотехнологічного факультету ДДАЕУ

Ігоря Лиши на тему:

«Особливості росту та розвитку молодняку овець різного походження у фермерському господарстві «Благодатне» Дніпровського району Дніпропетровської області»

Дана робота виконана на 50 сторінках тексту, містить 18 таблиць, додатки з використанням 25 джерел літератури, і складається з 5 розділів.

Аналіз ефективності роботи галузі рослинництва та тваринництва вказує на те, що фермерське господарство «Благодатне» є середнім за площею земельних ресурсів (494 га), де зернові займають 58,6 %, а технічні та кормові – 36,9 %.

Загальне поголів'я овець 437 голів, де вівцематки становлять 72,1 % при плідності 124-127 % за ряд років. Репродуктивне поголів'я матки і ярки – 385 голів (88,2 %).

3 відповідно класного складу в групі маток еліти 69,8 % 1 та 2 класу – 30,2 %. Загальна кількість висококласних тварин в стаді 58,9 %. Жива маса репродуктивного поголів'я відповідає вимогам до даної категорії тварин. Настриг вовни у вівцематок $4,6 \pm 0,15$ при виході митого волокна 58,2 %. За тониною вовни вівцематки віднесено до 58 якості при довжині $12,6 \pm 1,0$ см.

Проведення промислового схрещування покращує рівень відтворної здатності на 20 %. Кількість ягнят при відлученні збільшується на 17,1 % при загальній збереженості молодняку 94,7 %.

Помісний молодняк за живою масою домінує над чистопородним при народженні + 4,4 % в 1 місяць + 5,4 %, в 4-місячному + 5,2 %, в 8-місячному + 6,5 % при живій масі 45,4 кг проти 42,6 кг.

Забійний вихід та вихід туші у помісей 48,7 % та 47,4 % відповідно проти 46,7 та 45,4 % у чистопородних однолітків.

ВСТУП

Актуальність теми. Вівчарство історично завжди було невід'ємною частиною народного господарства, забезпечуючи потреби промисловості у специфічних видах сировини (вовна, смушки, овчини), а населення – у продуктах харчування (баранина та молоко).

Значення вівчарства для народного господарства України не обмежується лише виробництвом різних видів промислової сировини та продуктів харчування. Вівці через свої біологічні особливості досить легко пристосовуються до різних кліматичних умов, що дозволяє розводити їх практично на всій території України [2].

Вівчарство завжди залишалося невід'ємною частиною світового сільськогосподарського багатства через його багатогранну роль у виробництві м'яса, молока та вовни. Вівці можуть легко адаптуватися до будь-якої системи виробництва, починаючи від екстенсивного землеробства і закінчуючи системами організованого інтенсивного вирощування разом із широкими кліматичними коливаннями, такими як екстремально посушливі умови до вологих. Незважаючи на невеликий внесок у загальне виробництво молока і м'яса в світі, вівчарство відіграє значну роль в економіці країн, що розвиваються. Лише вівчарство виробляє близько 40 % і 6 2% від загального обсягу молока і м'яса дрібних жуйних відповідно.

Зменшення площі пасовищ для тварин є основною перешкодою для досягнення оптимального виробництва тваринництва. Однак використання неплідних земель для виробництва кормів або створення пасовищ для годівлі жуйних тварин є альтернативою для зменшення використання ресурсів у конкурентній боротьбі між продуктами харчування та кормами, а також для перетворення низької якості корми до цінних джерел білка для споживання людиною [16, 20].

Вівчарство продовжує залишатися тією галуззю тваринництва, яка забезпечує народне господарство України різними видами конкурентоспроможної продукції, і насамперед м'ясом. М'ясо овець є цінним

видом м'ясної продукції, що має пріоритетне спрямування у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Ряд авторів зазначають, що баранину, порівняно з м'ясом інших тварин, містить менше холестерину, а ягнятину за своїми характеристиками можна віднести до дієтичних продуктів. У зв'язку з тим, що баранина відрізняється високими поживними та смаковими якостями, останнім часом підвищується попит населення на продукти її переробки. Баранину нині споживають близько 1,2 кг душу населення на рік.

Соціально-побутові особливості корінного населення нашої країни тісно взаємопов'язані з розведенням овець, оскільки ці тварини не тільки дають продукти харчування та побуту, а й є необхідною умовою реалізації релігійних і культових обрядів. Тут, методами народної селекції, створені універсальні м'ясо-вовнові породи, адаптовані до місцевих умов їх розведення.

Мета і задачі

Метою досліджень: вивчення особливостей росту та розвитку молодняку овець різного походження у фермерському господарстві «Благодатне» Дніпровського району Дніпропетровської області

Для виконання поставленої мети були поставлені наступні завдання:

- проаналізувати діяльність фермерського господарства «Благодатне»;
- зробити аналіз класного складу овець різних порід та їх продуктивні показники;
- провести оцінку енергії росту молодняку;
- проаналізувати умови утримання та технологію годівлі молодняку овець;
- провести дослідження забійних якостей баранчиків різного походження.

—
—

1. СТАН ПРОБЛЕМИ

1.1. Стан та перспективи розвитку галузі вівчарства

Історично склалося так, що однією з перших тварин, що одомашнені людиною, була вівці. Через свої унікальні біологічні особливостей вівці дуже швидко поширені по всьому світу, добре пристосовуються в різних природно-географічних зонах: північ – з тривалим суворим зимовим періодом, південь – з посушливим спекотним літом, гори – з тривалими переходами, доланням гірських рельєфів.

Для більшості народів та країн світу велика соціально-побутова значимість вівчарства – це продукти харчування, побуту, а для корінних етносів – необхідна умова здійснення релігійних, культових обрядів [3].

У країнах із високорозвиненим рівнем ведення тваринництва вівчарство є провідною галуззю, де чисельність овець у світі варіюється в межах від 1 до 1,2 млрд голів.

Лідером із виробництва баранини у світі є Китай. Поголів'я цієї країни налічує понад 140 млн, причому на частку країни припадає до 25 % світових запасів баранини. Основним напрямком розведення є м'ясне та тонкорунне вівчарство. Вчені-селекціонери та практики вівчарі продовжують безперервну роботу з розведення високопродуктивних тварин, для цього в країні створено сприятливі умови [8].

Одним із лідерів за чисельністю овець безперечно є Австралія. Основним виробництвом є вовна, проте виробництво високоякісної баранини є стратегією вівчарства цієї країни. Основною породою є австралійський меринос. Близько 30% овчини у світі виробляється в Австралії.

Для Нової Зеландії виробництво баранини має велике значення – вівчарство є головною виробничою галуззю. Поголів'я становить понад 50 мільйонів голів м'ясо-вовнових порід [22].

Основним напрямком вівчарства Великобританії, Ірану, Туреччини, де зосереджено близько 60 % світового вівце поголів'я, є виробництво баранини.

Державна політика та бізнес всіляко підтримує вівчарство в цих країнах, що відображається на кількісних та якісних характеристиках вихідної продукції.

Такі країни, як Індія, Судан, ПАР також є постачальниками баранини на світовий ринок. Щорічно у всьому світі виробляється близько 14 млн. тонн овечого м'яса, що становить приблизно 3 % світового виробництва м'ясної продукції. У той час як на експортну торгівлю м'ясом овець припадає 7–9 % від загального обсягу агровиробництва, при цьому більшість м'ясної продукції споживається в тій країні, де вона виробляється. Основними експортерами м'ясної продукції є Нова Зеландія (47 % експорту) та Австралія (36 %) [4].

Використання потенціалу овець вітчизняних порід для розвитку галузі, можливе лише із застосуванням сучасних та ефективних способів селекції. Збільшення м'ясної продуктивності овець необхідно проводити з використанням порід, що більш пристосовані до місцевих природно-кліматичних умов та кормової бази. Впровадження методів геномної селекції буде сприяти розвитку вівчарства та підвищувати його конкурентоспроможність та рентабельність.

Вівчарство, як і раніше, є важливою та соціально значущою галуззю, яка дає не тільки унікальну продукцію (молоко, вовну, м'ясо, овчини та ін), а й визначає спосіб життя населення у багатьох регіонах. Також продукція вівчарства вважається системо утворюючою для ряду промислових галузей, в яких задіяно безліч робочих місць: м'ясопереробна, молочна, текстильна, шкіряна, хутрова та ін.) [18].

Розвиток вітчизняного вівчарства, незважаючи на невеликий спад набирає темпи, основною заслугою в цьому є внесок вітчизняних селекціонерів, чия праця дозволила створити потужний генофонд. Використання вітчизняних порід овець, чий потенціал не до кінця розкритий, у поєднанні з особливими географічно-кліматичними умовами і науковим доробком, дозволять домогтися не тільки збільшення чисельності поголів'я, а й покращення господарсько корисних ознак тварин [12].

Найявний породний склад та високопродуктивні лінії овець, що розводяться у нашій країні є основою прогресивного розвитку вівчарства, що спрямоване на збільшення, насамперед, м'ясної продуктивності та вовни. Вітчизняна галузь має відповідати загальносвітовим тенденціям. Активно розвивається напрямок молочного вівчарства.

В умовах ринкових відносин в країні, склалася кризова ситуація, що позначилася на виробництві продукції вівчарства. Об'єктивно сформувалися умови для масштабного розширення виробництва баранини, скорочення – вовни, що стало основою збереження конкурентоспроможної переваги галузі. Склалося так, що сучасні економічні перетворення, що відбуваються у світі та в нашій країні, вносять суттєві корективи до селекційного процесу. Пріоритетними у селекції сільськогосподарських тварин, у тому числі і овець, є параметри м'ясної продуктивності, а саме отримання м'яса – баранини у великій кількості та високої якості [21, 23].

У зв'язку з цим у зонах розведення овець, поряд з підвищенням настригом і якістю вовни, слід використовувати все можливе для збільшення м'ясної продуктивності. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є відбір та оцінка молодняку з бажаними ознаками, які за оптимальних умов годівлі, утримання будуть резервом отримання молоді баранини.

Аналіз стану вівчарства вказує на необхідність безпосередньої підтримки галузі з боку держави. Оскільки велика кількість людей проживає у сільській місцевості, це може дати можливість працевлаштування та внеску до економіки країни. Щоб зробити галузь вівчарства привабливішою, слід підвищити ціни на вироблену продукцію, покращити генетичну структуру стада, застосовуючи досвід зарубіжних країн та країн СНД, мають надаватися відповідні умови кредитування [5].

Основними умовами підвищення рентабельності галузі вівчарства є: раціональне використання генетичного потенціалу тварин, ведення ретельної селекційно-племінної роботи, забезпечення збалансованої годівлі та оптимальних умов утримання.

Застосовуючи досвід зарубіжних країн, перспективним напрямом є покращення генетичної структури стада, методами комплексної оцінки та ранньої діагностики продуктивних якостей овець [19, 22].

Відповідно, виходячи з результатів досліджень подальший розвиток вівчарства має рухатися шляхом раціонального використання генетичного потенціалу порід тварин, що дозволяє оптимально використовувати кормові, енергетичні та фінансові ресурси з метою отримання високоякісної, екологічно чистої продукції [9, 15].

Необхідно відзначити, що господарства нашої країни мають великі можливості для подальшого зростання поголів'я овець і збільшення виробництва високоякісної баранини.

Вівці здатні у будь-яких природно-кліматичних зонах (пустелі, напівпустелі, гори, високогір'я, низини) виробляти продукцію. Саме тому економіки країн із високорозвиненим рівнем ведення тваринництва, вівчарству здавна приділялося і приділяється особливу увагу. При цьому, виходячи із загальних тенденцій стану, розвитку, затребуваності та цінової кон'єктури на продукцію, аналітичні викладки свідчать про зміну основних напрямів розвитку галузі у світі.

За 50-річний період відбулася зміна шерстного спрямування продуктивності на м'ясне: якщо, світове виробництво вовни скоротилося на 36,5 %, то баранини – на 70 % збільшилось.

У багатьох країнах світу, м'ясний напрямок вівчарській галузі домінує над вовновим. Аналогічна ситуація позначилася й у вітчизняному вівчарстві.

Маркетингові дослідження свідчать, що попит на баранину зростає. Тому, з урахуванням генетичного потенціалу тварин, вирішення технологічних, регіональних, організаційних питань, досить активно ведеться селекційна робота з розведення овець м'ясного, м'ясо-вовнового напрямку продуктивності

Стабілізація та розвиток вівчарства залежить лише від рентабельності галузі пов'язаної із удосконаленням технологій вирощування овець.

Особливу увагу необхідно приділяти відтворювальній здатності маток, яка є одним із основних процесів у селекції тварин. В основі якої лежить вимога до баранів і маток при використанні в період запліднення.

Для підвищення рентабельності ведення галузі необхідно виявляти та ефективно використовувати тварин м'ясного типу. Особливо важливо, щоб тварини мали високу скоростиглість, досягнення раціональних кондицій до віку їх реалізації.

В нашій країні, ситуація в галузі вівчарства є кризовою і щоб вийти на окупність продукції необхідно вжити наступних заходів:

- встановити гарантовану нижню межу цін на продукцію вівчарства, здійснювати централізований продаж вовни;
- розробити програми розвитку вівчарства;
- використовувати в селекції овець досягнення селекційно-генетичної науки та практики;
- організувати повноцінну годівлю овець.

Однак підвищити м'ясну продуктивність можна не тільки за рахунок селекційних прийомів, але також змінивши ті чи інші параметри технологічних процесів, у тому числі структуру вівчарів і т.д.

При розведенні овець необхідно враховувати природно-кліматичні, кормові умови, і навіть господарсько-біологічні особливості тварин окремих порід. Розведення овець без урахування цих факторів призводить до небажаних результатів [18].

Проводячи розрахунки економічної ефективності ведення вівчарської галузі, показали, що збільшення у структурі стада маточного поголів'я з 50 до 70 % дозволяє знизити собівартість 1 т приросту на 39,6 %.

Знаючи особливості розмноження овець також можна підвищити м'ясну продуктивність. Проводячи дослідження відтворювальних якостей ряду тонкорунних порід, показали, що вихід ягнят до відлучення на 100 маток після першого ягніння становив 101,8 %, а після другого – 117,5 %, причому жива маса має становити не менше 70 % від дорослих тварин.

Тварини, що сформувалися, мають хорошу молочність, що не менш значимо. Молочність матері на пряму впливає на збереження потомства, так у період з 4 до 8 місячного віку відхід ягнят склав 4,7 %. Простежується чітка тенденція збільшення живої маси молодняку добре молочних маток на 8,8-13,5 % та 17,2-24,4 % відповідно 4 та 8 місячному віку. Загалом проблема підвищення молочності є досить актуальною, яка вносить свій внесок у виробництво баранини [7].

Поголів'я тонкорунних порід овець становить близько 80 % від загального поголів'я. Що говорить про вигідне їх розведення, добру адаптацію до різних кліматичних зон розведення та в отриманні тонкої вовни, яка користується великим попитом у населення та більшою ціною реалізації. Істотним резервом в отриманні прибутку та підвищенні продуктивних якостей є кількість народжених ягнят на 100 маток. Тому необхідно звернути увагу на цей показник і вести селекцію в даному напрямку. Рання та всебічна оцінка плідників, виявлення покращувачів та широке їх використання на станціях штучного запліднення чи безпосередньо у господарствах – основна ланка племінної справи [20].

Нині галузь вівчарство нашої країні відчуває період відродження.. Поряд із цим йому належить істотна роль і у виробництві м'яса – найціннішого продукту харчування для населення

Таким чином, у сучасних економічних умовах, що склалися конкурентоспроможність галузі вівчарства залежить від затребуваності та цінової політики держави на продукцію, створення нових скоростиглих типів м'ясо-вовнових овець з використанням вітчизняних та зарубіжних генетичних ресурсів, вівці повинні володіти високими відтворювальними та адаптаційними здібностями, а також високими відгодівельними якостями. Проведення цілеспрямованої селекції овець дозволить більше ефективно використовувати генетичні ресурси для збільшення виробництва екологічно чистої та безпечної продукції за одночасного зниження собівартості.

1.2. Відбір та спрямоване вирощування молодняку овець

Науково-обґрунтована розробка методів управління індивідуальним розвитком тварин є однією з найважливіших проблем зоотехнії. У процесі розвитку тварина набуває не тільки породних властивостей, а й притаманної тільки їй індивідуальності з усіма особливостями її конституції, екстер'єру, темпераменту, життєздатності, продуктивності та відтворювальної здатності.

Управління розвитком організмів, основу якого знання загальних закономірностей періодизації і реактивності тварин, здійснюється у зоотехнічній практиці з допомогою низки чинників.

Останні поділяються на спадкові та не спадкові. Поряд з генетичними факторами – спадковою основою, велике значення мають різні фактори зовнішнього середовища – годівля та утримання у взаємодії з якими і відбувається становлення спадкової основи у процесі індивідуального розвитку [16].

Накопичені наукою та практикою дані про роль зовнішніх та внутрішніх факторів в онтогенезі є основою всіх сучасних зоотехнічних правил розведення, годівлі та утримання сільськогосподарських тварин.

Досягненнями біологічної науки встановлено, що спрямоване вирощування молодняку треба розпочинати не від дня народження, а від початку утробного періоду. Тому для отримання конституційно міцних, добре розвинених тварин, здатних до високої та тривалої довічної продуктивності, насамперед, необхідно забезпечити оптимальні умови внутрішньоутробного їх розвитку, оскільки вплив тих чи інших факторів на організм відбивається в ранньому періоді його розвитку на формування та прояви господарсько-корисних ознак у дорослому віці [24].

Фактори, які регулюють вік, у якому ягнята досягають статевої зрілості, можна класифікувати як генетичні, екологічні та інтерактивні ефекти генетики та середовища.

Ягнята британських порід, таких як саутдаун, шропшир, оксфорд, гемпшир, саффолк і дорсет, як правило, досягають статевої зрілості в більш ранньому віці, ніж ягнята іспанських порід, таких як меринос, рамбульє, колумбія і корідель. Загалом більшість ягнят досягають статевої зрілості впродовж 6–10 місяців після народження за умови сприятливих факторів навколишнього середовища, таких як наявність поживних речовин, стан здоров'я та фотоперіодичне середовище. Плодовиті породи, такі як романівська і фінський ландрас, можуть досягати статевої зрілості в більш ранньому віці. Таким чином, серед перших міркувань, які необхідно взяти до уваги при оцінці реалістичної схеми розведення, є те, чи є ягнята, про які йде мова, достатнього віку для відтворення. Після того, як було зроблено обґрунтоване визначення того, що ягнята відповідають або перевищують вікові параметри, визначені породою для відтворення, можна зосередитися на умовах навколишнього середовища, які дозволяють ягням досягти мінімального віку статевої зрілості.

Існує багато чинників навколишнього середовища, що визначають вік статевої зрілості ягняти; однак фактором, який найчастіше ігнорують, є стан годівлі ягнят, що розвиваються. Співвідношення між віком і вагою (або «кондицією») ягнят у період статевого дозрівання є критичним. Крім того, зараз існують докази того, що тварини, які несуть надлишок жиру, мають знижену плодючість.

Вимоги щодо мінімального віку диктуються породою, а мінімальна вимога до ваги зазвичай становить 68 % від прогнозованої маси тіла дорослих тварин. Виробники, які вирішують розводити ягнят з мінімальними обмеженнями їхнього віку та ваги, повинні розводити ягнят так, щоб вони задовольняли обидва мінімальні вимоги принаймні за 2-3 тижні до того часу, коли їх бажано віддати на цикл [20].

Багато досліджень надали докази на підтримку аргументу про те, що за невеликими винятками вівцематок слід відбирати, доглядати та розводити для отримання потомства у віці до 1 року. Переваги полягають у зниженні витрат

на підготовку до виробництва, скороченні інтервалів між поколіннями (таким чином, що дозволяє пришвидшити генетичний прогрес) і, нарешті, підвищення продуктивності впродовж усього життя. Ризики полягають у сповільнених темпах росту, низьких початкових показниках осіменіння та потенційних проблемах з ягнінням внаслідок того, що молоді матки народжують багато чи велике потомства. Ключ до прийняття правильного рішення полягає в умінні планувати цей процес і керувати ним. Наприклад, чим раніше ягнята будуть розведені в сезон розмноження, тим більша ймовірність, що ці молоді ярки заплідняться одним потомством, таким чином зменшуючи частоту труднощів при пологах, пов'язаних із багатоплідними пологами, і зменшуючи ризик недостатньої кількості молока для багатоплідного потомства. Крім того, ягнят можна розводити з породами баранів, які відомі своєю легкістю ягніння, щоб мінімізувати потенційні труднощі з ягнінням. Мабуть, найціннішою інформацією, отриманою під час розведення ягнят у молодому віці, є ідентифікація і, отже, можливість відбору ягнят із здатністю до відтворення [6].

Вивчення типів конституції тварин з урахуванням закономірностей їхнього онтогенезу, є основою розробки заходів щодо збільшення виробництва продуктів тваринництва за рахунок біологічних резервів самих тварин.

У разі сучасного і більше майбутнього високопродуктивного тваринництва виявлення цих резервів набуває особливого значення. Вони важливі як з погляду економіки кормових коштів, а й як надійний шлях, корінного вдосконалення порід сільськогосподарських тварин.

Вирощування має бути організоване так, щоб при раціональних витратах праці та витраті кормів забезпечити оптимальний ріст та розвиток молодняку та закласти основу для їх високої подальшої продуктивності.

Особливе значення має при вирощуванні та формуванні тварин фактори комбінованого характеру, зокрема, їх цілорічне пасовищне та пасовищно-стійлове утримання.

Вирощування молодняку овець збігається з тією фазою розвитку та росту молодого організму, від якої залежить майбутня продуктивність дорослих тварин [18].

Останнім часом наука накопичила багато нових даних про сучасні методи вирощування молодняку овець. Вони насамперед стосуються результатів досліджень з фізіології годівлі, генетики зросту та розвитку, а також особливостей продуктивності, зумовлених фенотиповими та генотиповими факторами.

З зоотехнічної точки зору в період вирощування, який пов'язаний із ростом та розвитком молодого організму, необхідно закласти основи високої продуктивності дорослих тварин за оптимального збереження їхнього здоров'я [10].

Щоб запобігти тваринам від осінньо-зимової кормової депресії пов'язаної з нестачею пасовищних кормів та її шкідливих наслідків в умовах цілорічного відгінно-пасовищного утримання необхідно зробити шляхи їх повноцінної годівлі.

Методичною основою селекційних робіт з вівцями асканійської породи є теоретичні положення академіка Іванова М.Ф. з виведення та вдосконалення асканійської породи.

Так, зокрема, в «Асканія-Нова» вирощуються барани рекордисти різних ліній із живою масою понад 134 кг та настригом вовни понад 18 кг та матки з живою масою 80 кг, настригом вовни понад 10 кг. Вовна камвольна, тонка. Тут у період реалізовано понад 140 тис. висококласних баранів, у результаті було розширено генетичну основу та покращено заводську структуру племінної частини породи.

В інституті розроблено та впроваджено у практику метод отримання та вирощування високопродуктивних баранів, суть якого полягає в наступному: однорідний підбір баранів до маток; відбір добре розвинених типових для породи та окремих ліній баранів, повноцінна їх годівля та утримання починаючи з раннього віку. В результаті впровадження цього методу

племінними заводами вирощено 3074 голів баранів із середнім настригом вовни 11-12,5 кг, жива маса яких становила 84-90,3 кг. Дорослі барани, вирощені у добірних групах, мали настриг вовни 18-20 кг, і жива їхня маса досягала 140-183 кг [1, 3].

Інтенсивне вирощування та відгодівлю ягнят біологічно доцільно та економічно ефективно проводити до тих пір, поки маса тіла баранчиків не досягне 40-50 кг, тому що в цей період приріст маси скелетної мускулатури значно переважає над приростом маси відкладень жиру, а витрати кормів на 1 кг приросту маси тіла найнижчі (6,63 кормових одиниць). Воно менш ефективно – з 50 до 70 кг, коли приріст маси мускулатури та відкладень жиру майже однаковий і найчастіше нерентабельно продовжувати вирощування та відгодівлю ягнят після досягнення маси тіла 70 кг і більше, коли абсолютний приріст відкладень жиру перевищує приріст маси скелетної мускулатури та витрат на приріст кілограма маси тіла найвищі (11,88 кормових одиниць) [19].

Таким чином, дані вітчизняної та зарубіжної літератури дозволяють зробити висновок, що одним з методів, що сприяють підвищенню продуктивних і племінних якостей овець, є спрямоване вирощування молодняка.

При цьому слід врахувати, що на ріст, розвиток та формування продуктивності тварини можуть значно вплинути й у постнатальному періоді, оскільки роль спрямованого вирощування молодняка у розвиток та формування продуктивності у цей період величезна [15].

Дослідження багатьох вчених та досвід передовиків тваринництва свідчить про те, що спрямоване вирощування молодняка треба розпочинати з ембріонального періоду розвитку плода. Вплив тих чи інших факторів на організм тварини в ранньому період його розвитку надалі істотно впливає на формування та прояв їх господарсько-корисних ознак у дорослому віці [25].

1.3. Значення повноцінної годівлі та умов утримання у покращенні племінних та продуктивних якостей молодняка овець

Вирішальне значення для забезпечення населення продуктами харчування має підвищення інтенсивності виробництва продукції тваринництва, яке тісно пов'язане з кормовою базою, повноцінної годівлею, раціональним і ефективним використанням кормів.

Всі якісні та кількісні зміни в організмі тварин підпорядковані головному біологічному закону – збереженню життя шляхом пристосування до умов середовища, головними з яких є умови годівлі та температура навколишнього середовища. Повноцінна годівля тварин є важливим чинником розвитку генетичного потенціалу породи.

Годівля тварин відіграє вирішальну роль у племінній справі, у підтримці та вдосконаленні існуючих та створенні нових порід та типів тварин, оскільки високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин можна створити лише за умови повноцінної годівлі. При поганій годівлі породний склад швидко виражається, втрачає свої цінні продуктивні та племінні якості.

Висока генетично обумовлена продуктивність сільськогосподарських тварин залежить від впливу факторів зовнішнього середовища, оскільки продуктивність тварин на 70 % залежить від умов довілля та на 30 % від спадковості.

Основу кормової бази вівчарства становлять природні пасовища. Практикують, в основному, цілорічну відгінно-пасовищну систему утримання овець. Тому стан природних пасовищ, тобто їхня врожайність, поїдання, хімічний склад, поживність і раціональне їх використання мають рішуче значення у розвитку вівчарства та підвищення племінних та продуктивних якостей овець [9].

Нормована годівля тварин за умов пасовищного утримання як закордоном, і у нас не знайшло широкого застосування. При пасовищній годівлі нормування ніколи не застосовувалося, а якщо застосовувалося, то без урахування кормів одержуваними вівцями на пасовищах.

Ступінь інтенсивності нарощування маси тіла у баранчиків у віковому періоді від 2,5 до 7 місяців залежить від рівня перетравного протеїну в раціоні. До 7-місячного віку їхня жива маса при отриманні раціону із вмістом перетравного протеїну по 126 г на одну кормову одиницю була лише на 2,5 %, а при отриманні його по 148 г – на 17,4 % вище, ніж у контрольних у раціоні яких на одну кормову одиницю припадало до 124 г перетравного протеїну [17].

При зниженні рівня енергії в раціонах молодняку овець м'ясо-вовнових порід на 15% порівняно з рекомендованими нормами погіршується використання кормів, знижується продуктивність тварин та економічна ефективність молодняку. Збільшення рівня енергії у раціонах молодняку на 15 % підвищує їх продуктивність та відгодівлю молодняку овець.

Підвищення рівня енергії в раціоні на 10-12% сприяло кращому росту та розвитку племінних ярок, підвищенню вовнової продуктивності, поліпшенню якості вовнового волокна та економічних показників. Подальше збільшення рівня годівлі овець до 25 % було ефективним.

Різний рівень годівлі овець впливає на формування м'ясної продуктивності. За середньодобовим приростом баранчики дослідних груп (рівень годівлі на 10-20 % більше норми), перевершували тварин контрольної групи на 27,4-37,2 %, за забійною масою – на 14,9-41,8, за забійним виходом – на 36-105 %. Витрати кормів на отримання 1 кг приросту були відповідно на 8,0-12,5 % нижче, ніж у тварин дослідних груп, які отримували раціон на 10-20% більше за норму.

Збільшення рівня енергетичної та протеїнової годівлі баранчиків на 29 та 22,5 %, підвищило добові прирости зі 144 до 175 г, тобто на 21,5 %.

Для уточнення норм годівлі молодняку м'ясо-вовнових овець провели досвід на трьох групах баранчиків із трьох – до 12-місячного віку. У перший період вирощування (3-6 місяців) енергетична поживність кормів тварин першої групи була на 17,8 % більшою, а другої групи – на 9 % менше, порівняно з першою групою. У другий період дослідження (6-8 місяців) енергетична поживність раціону тварин першої групи була на 18,5 % більшою, а третьою –

на 9 % порівняно із другою групою тварин. У третій період досліді (з 9 до 12-місячного віку), енергетична поживність раціону становила відповідно до груп 17,8; 14,0 та 12,9 МДж обмінної енергії. У всі вікові періоди найбільш оптимальним виявився раціон годівлі баранчиків першої групи. За весь період середньодобовий приріст живої маси у них становив 148 г, що на 16,5 та 28,7 % більше у порівнянні з другою та третьою групами. Підвищення рівня годівлі мало позитивний вплив на вовнову продуктивність і фізико-механічні властивості вовни. Різний рівень годівлі не вплинув на показники перетравності поживних речовин раціонів, але поліпшив баланс і використання азоту [6, 12, 14].

Збільшення рівня обмінної енергії та протеїну в раціоні баранчиків з використанням шроту з насіння розторопші сприяло підвищенню середньодобового приросту живої маси та їх вовнову продуктивність.

У зимовий період, заповнення відсутніх елементів годівлі, з допомогою розроблених комбікормів і кормосумішей, у раціонах племінних баранчиків породи австралійський мерінос 8-12 місячного віку, дозволяє виростити цінних продуктивних тварин.

При організації годівлі молодняку необхідно враховувати, що в молодому віці закладається основа майбутньої продуктивності та відтворювальної здатності дорослих тварин.

Практика вирощування високопродуктивного молодняку на племінних заводах показують, що кількість концентратів в другий місяць життя треба доводити до 100-125 г, в третій до 150-200 г і четвертий до 250-300 р. Сіно і силос ягням дають досхочу. При переведенні ягнят на пасовище їх продовжують підгодовувати зернофуражем. Найефективніше підгодовувати молодняк у підсисний період, тобто після відлучення їх від матерів спеціальними комбікормами [11].

Після 8-го тижня тип годівлі ягнят змінюється залежно від передбачуваного напрямку використання: плем'я, виробництво вовни чи молоді баранини.

При утриманні молодняка гісарської породи овець у віці 8-12 місяців на зимових пасовищах з підгодівлею грубими та концентрованими кормами встановлено ефективність їх підгодівлі сумішню солей фосфору, йоду та кобальту. Загальний приріст ярка, що утримували суміш даних солей, був на 19,1% вище, ніж у контрольній групі.

Повноцінна годівля овець на сезонних пасовищах досі не має достатнього теоретичного обґрунтування та детально розроблених практичних рекомендацій. Недостатньо повно вивчено кількість пасовищного корму за сезонами року та рівень забезпеченості овець енергією, поживними та мінеральними речовинами.

Для забезпечення повноцінної годівлі овець, у тому числі племінних баранчиків на сезонних пасовищах необхідно знати не лише дані про поживну цінність травостою, а й потреби тварин в енергії та елементах годівлі.

До цього часу відсутні норми годівлі курдючних овець за умов пасовищного утримання. У існуючих нормах рівень потреби овець в енергії та поживних речовинах розглядається однаково як при стійловому, так і пасовищному утриманні. Рекомендації щодо норм потреби, розроблені в умовах стійлового утримання, не можуть бути використані без критичного аналізу при розробці системи повноцінної пасовищної годівлі овець. В силу специфічних особливостей утримання овець на пасовищах (багатокілометрові перегони, гіпоксія, додаткова м'язова робота та рухи на збирання трави, інсоляція, спекотний клімат тощо), вівці втрачають значну кількість енергії, які не враховуються в існуючих нормах [21, 24].

У багатьох господарствах додаткове підгодівля овець виробляється довільно, без урахування врожайності, поїдання та фактичної поживності пасовищних трав і при цьому не задовольняється потреби овець в енергії та поживних речах, В результаті цього потенційні можливості продуктивності овець використовується явно недостатньо.

Дослідженнями останніх років доведено необхідність уточнення та вдосконалення норм годівлі овець з урахуванням ґрунтово-кліматичних та

кормових умов регіону, породи, рівня та напряму продуктивності. Встановлено ефективність підвищеного рівня годівлі овець при пасовищному утриманні порівняно з існуючими нормами, розробленими при стійловому утриманні овець.

Однак, серед дослідників немає єдиної думки про те, яким рівень годівлі є найбільш оптимальним та сприяє більш повному прояву генетичного потенціалу продуктивності овець.

З фізичних властивостей повітря великий вплив на життя, здоров'я та продуктивність тварин має температура, яка може посилити або послабити вироблення тепла в організмі. Низькі температури підвищують тепловіддачу, що веде до посилення обміну речовин в організмі. Високі температури, навпаки, сприяють зниженню окисних процесів. Важливу роль відіграє освітленість тваринницьких приміщень. В більшості порід овець статева діяльність посилюється, коли світлова частина дня коротшає [4, 10].

Світловими режимами можна прискорити чи затримати ріст молодняку. Проведені дослідження з вивчення впливу температур та світлового режиму в період зимівлі в кошарах на плодючість маток та збереження ягнят місцевих аборигенних порід овець. Результати дослідів свідчили у тому, що створення нормальних температурних і світлових режимів у зимовий період у кошарах для суягних маток має позитивний вплив на їхню плодючість, отримання здорових ягнят і збереження молодняку. Так життєздатність ягнят від народження до 6-місячного віку в дослідних групах за всіма породами склала 99 %, а в контрольних – 93,7%. Плодючість маток дослідних груп коливалася від 102,7 до 118,0 %, а у контролі – від 100,0 до 103,4 %.

Тривале перебування тварин у погано вентильованих приміщеннях і без прогулянок на свіжому повітрі веде до появи у них слабкості, зниження апетиту, продуктивності та захворювань. При щільному розміщенні (вище норми) маток у кошарах вміст у повітрі вуглекислого газу та аміаку збільшується, що негативно впливає на вихід та збереження ягнят, настриг та якість вовни. У овець дослідної групи, які у нормальних умовах, вихід ягнят

становив 110 – 120 %, збереження ягнят до 6-місячного віку – 105 – 118 %. У контролі ці показники досягли 90 – 98 % та 72 – 80 % відповідно. Аналогічна картина спостерігалася і за показниками настригу та якості вовни [15].

Результати експериментальної роботи, проведеної на вівцях ставропольської породи свідчать про те, що утримання ягнят на пасовищах позитивно позначився на їхній живій масі. Так, жива маса баранчиків і ярочок, що пасуться окремо від матерів, на момент відлучення була вищою на 5,40 і 5,76 % відповідно, ніж у молодняку при сумісному утриманні. Оцінка результатів роздільного та спільного випасу маток та ягнят у період бонітування та стрижки показала, що перевага за живою масою за тваринами роздільного утримання збереглося і до 14-місячного віку і до певної міри позначилося на їх вовновій продуктивності.

Аналізуючи наявні літературні відомості, можна дійти висновку, що вивчення реакції генотипу на зміну умов середовища (різні природно-кліматичні зони, варіювання умов годівлі та утримання в одній зоні) дуже важливо для теорії та практики селекції. Облік характеру взаємовідношення генотипу з середовищем необхідний, передусім, встановлення ефективних варіантів схрещування овець і наступних методів їх розведення, обґрунтування параметрів бажаного типу тварин у процесі породоутворення й у вирішенні інших селекційних завдань.

Аналізуючи і узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що спрямоване вирощування молодняку створює необхідну умову для об'єктивного відбору найцінніших порід, цілеспрямоване використання яких дає можливість збільшити їх продуктивність, і отже рентабельність виробництва галузі вцілому.

2. МАТЕРІАЛ, МЕТА, МЕТОДИКА ТА УМОВИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ

2.1. Матеріал та методика досліджень

Аналіз господарської діяльності проводили впродовж 2021-2022 рр. у фермерському господарстві «Благодатне» Дніпровського району Дніпропетровської області.

Об'єкт досліджень – кросбредні вівці напівтонкорунної породи, плідники – придніпровська м'ясна (ПМ), молодняк різних генотипів.

Для проведення аналітичної роботи було сформовано дві групи маток в кількості 30 голів в кожній. Перша група – чистопородне розведення, друга група маток покрита плідниками ПМ.

1. Схема досліджень

Група	Вівцематки	n	Плідники	n	Молодняк	n
I	АМД	30	АМД	3	АМД	30
II	АМД	30	ПМ	3	F ₁	30

При народженні молодняк пронумерували. Молодняк обох груп до відлучення утримувались з матками. Підгодівлю проводили в столовках з постійним запасом зернових кормо сумішей. Раціон для молодняку використовували з 2-х місячного віку. Відлучення ягнят проводили у віці чотири місяці за однакових умов годівлі та утримання в подальшому.

Відтворювальна здатність вівцематок – заплідненість, плодючість, кількість живих ягнят, збереженість.

Ріст молодняку овець – періодичні зважування та розрахунок приростів.

Вовнова продуктивність – за результатами стрижки. Природна довжина вовни – висота штапелю на боку, а тонина – візуально, кількість завитків в штапелі. Об'єм немитої вовни – вага руна.

Аналіз ефективності виробництва оцінювали за матеріалами річних, квартальних та фінансових звітів.

3.2. Умови досліджень

Фермерське господарство «Благодатне» Дніпровського району Дніпропетровської області розташоване на відстані 76 км від обласного центру – м. Дніпро та базується в селищі Шульгівка.

Найближчою залізничною станцією є Кам'янське Лівобережне, яке знаходиться на відстані 25 км від господарства. По території господарства проходить автотраса Дніпро-Київ.

Основним напрямом господарської діяльності є вирощування продукції рослинництва, зокрема зернових та технічних культур. В тваринництві основними напрямками є вівчарство. У фонді господарства знаходяться значні площі лісових масивів та багаторічних, однорічних трав, що дає можливість забезпечити власні потреби в зелених кормах та сіні.

Господарство входить у зону помірно-посушливого клімату і характеризується доволі сухим літом і малосніжною зимою. Середньорічна температурою повітря +7-8 °С. Сума опадів за вегетаційний період складає 250-270 мм, середньорічна кількість опадів – 410-490 мм. Тривалість безморозного періоду в середньому складає 150-185 днів, вегетаційного – 214 днів.

Переважають східні та південно-східні вітри. Найбільша кількість опадів приходить на першу половину літа, менша – на зимові місяці. Рельєф території господарства рівнинний.

На території господарства зустрічаються наступні ґрунти: чорноземи нееродовані, чорноземи слабкоеродовані, чорноземи середньоеродовані, чорноземи лугові, лугові ґрунти середньо- і сильно солончакові, лугово-болотисті і заболочені ґрунти.

На сучасному етапі всі придатні за рельєфом степові території, з плодючими ґрунтами, розорані і зайняті сільськогосподарськими культурами. Загальна земельна площа за останні два роки суттєво змінилася і склала у 2022 році 494,0 га (табл. 2).

2. Кількість земельних угідь, га

Показник	Рік			
	2021		2022	
	га	%	га	%
Площа	382,0	100	494,0	100
у т.ч. сільгоспугіддя	382,0	100	494,0	100
з них рілля	332,0	86,9	444,0	89,9
пасовища	50,0	13,1	50,0	10,1

Площа сільськогосподарських угідь підприємства у 2022 році становила 494,0 га, що на 112,0 га, або 29,3 % більше, ніж в 2021 році. З загального об'єму земельних ресурсів 444,0 га займає рілля, що становить 89,9 %. Всю землю підприємство орендує в селян. Середній розмір земельного паю становить 5,0 га на одного пайщика.

Для випасання овець в господарстві відводяться пасовища, які займають площу 50 га, що відповідно складає 10,1 % від сільськогосподарських угідь.

Підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових та технічних культур, зокрема соняшника. У таблиці 3 наведена структура посівних площ:

Найбільшу частку ріллі 2022 році в господарстві відводять під вирощування пшениці 31,5 % від усієї посівної площі.

Із зернових фермерське господарство «Благодатне» вирощує пшеницю та ячмінь. Вони займають площу 260,0 га, що складає 58,6 % від всього обсягу посівних площ і мають врожайність відповідно 45,5 та 38,1 ц/га. Врожайність зернових культур залежить від рівня культури землеробства (господарської діяльності) та погодних умов за період вегетації.

3. Посівна площа і урожайність сільськогосподарських культур

Показник	2021 р.		2022 р.	
	факт. площа, га	урожайність, ц/га	факт. площа, га	урожайність, ц/га
Зернові, всього	200,0	33,8	260,0	39,8
у т.ч. пшениця	110,0	32,4	140,0	45,5
ячмінь	90,0	41,6	120,0	38,1
Технічні, всього	97,0	22,8	120,0	32,4
Кормові, всього	25,0		44,0	
Однорічні трави:	10,0	-	20,0	-
Пасовища:	50,0	-	50,0	-
Посівна площа	332,0	-	444,0	

В господарстві постійно використовуються сівозміни, де передбачене почергове використання посівних площ під зернові, кормові та технічні культури.

Для забезпечення тваринництва кормовими ресурсами в господарстві вирощуються кормові культури, основними з яких є трави на сіно та зелений корм. Кормові культури в структурі посівної площі займають 44,0 га або 10,0 %.

Об'єм сіна, що заготовлюється господарством забезпечує в повній мірі потреби овець в зимово-стійловий період утримання. В цей період для годівлі вівцематок використовується також силос.

Основними видами кормів у тваринництві господарства є силос, сіно, солома, концентровані корми у виді зерносумішей.

У залежності від кліматичних умов, господарство щорічно заготовлює різну кількість кормів.

Річна потреба різних категорій кормів досить висока. За рахунок власного виробництва господарство забезпечується на 90-100 % грубими

кормами (сіно, солома). Силос господарство закупає в інших господарствах району. Концентрованими кормами – забезпечене в повній мірі.

Раціональне використання трудових ресурсів є однією з найважливіших умов ефективної роботи підприємства.

Трудові ресурси ФГ «Благодатне» включають працездатне населення: віком від 16 до 60 років.

4. Трудові ресурси господарства

Показник	Рік	
	2021	2022
Середньорічна чисельність працівників, чол.	10	12
з них обслуговують овець	4	4

Чисельність постійних робітників в господарстві в межах 12 чоловік, а на обслуговуванні овець задіяно 4 чол., що становить 33,3 %.

В ФГ «Благодатне» провідним напрямом у тваринництві є вівчарство. Ця галузь представлена вівцями асканійської м'ясо-вовнової породи. Аналіз ефективності виробництва продукції тваринництва наведено в табл. 5.

5. Поголів'я, продуктивність і показники ефективності виробництва продукції тваринництва

Показник	Рік	
	2021	2022
Всього овець	338	437
у т.ч. вівцематок	225	315
Отримано ягнят, гол.	279	400
Отримано ягнят на 100 вівцематок	124,0	127,0
Добовий приріст:		
- молодняку на відгодівлі, г	300,0	350,0

Поголів'я овець в господарстві збільшується в кількості. В порівнянні з 2021 роком збільшення склало + 29,3 %. У 2022 році загальна чисельність овець нараховувала 437 голів, де вівцематки в кількості 315 гол, складають 72,1 %. За останні роки збільшився вихід ягнят по стаду, про що свідчать дані ягніння.

Повноцінна забезпеченість овець кормами, а також дотримання всіх зооветеринарних умов утримання відповідною реакцією при цьому є доволі висока продуктивність тварин. Так, середньодобовий приріст молодняку на відгодівлі складає 350 г, а плодючість вівцематок знаходиться на рівні 124,0-127,0 %.

Від рівня собівартості продукції залежить сума прибутку, рівень рентабельності виробництва, фінансовий стан підприємства і його платоспроможність, розміри відрахувань до фондів накопичення і споживання, темпи розширеного відтворення.

У структурі витрат на виробництво м'яса овець корми займають 56 %. На другому місці за витратами знаходиться заробітна плата – 29 %.

Провівши аналіз господарської діяльності в теперішній час для галузі тваринництва особливо актуальними є розробки:

- удосконалення системи кормовиробництва та кормової бази (поліпшення тих складових, що формують повноцінну кормову базу);
- розробка нових технологічних прийомів відтворення овець;
- впровадження ресурсозберігаючих технологій вирощування та відгодівлі молодняку.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Поголів'я овець

Тваринництво в тому числі і вівчарство планомірність розвитку ґрунтується на наявності всіх структурних категорій (як репродуктивного так і продуктивного сегменту) поголів'я.

Розширене відтворення, а також збільшення в кількості забезпечує наявність в стаді частки маток. Ремонт та його ефективність оцінюється кількістю ярк, які підуть в парування в подальшому. Планомірний рівень відтворення забезпечують плідники, де обов'язкова присутність молодняка.

Динаміка структури стада овець впродовж останніх двох років представлена в таблиці 6.

6. Поголів'я овець

Статеві-вікові групи	2021		2022	
	n	%	n	%
Барани-плідники	8	2,4	8	1,8
Барани ремонтні	4	1,2	6	1,4
Вівцематки	225	66,6	315	72,1
Ярки	62	18,3	70	16,1
Відгодівельне поголів'я	39	11,5	38	8,6
Загальна кількість	338	100	437	100

За останні роки загальне середньорічне поголів'я овець збільшилось. У 2022 році в господарстві утримували 437 голів загального поголів'я овець, в якому репродуктивна частина (вівцематки і ярки) склала 385 гол. або 88,2 %. Барани-плідники становили 1,8 %, або 8 голів.

Впродовж року молодняк реалізується на забій (баранчики), а ярочки – різним господарствам, а також переведені в категорію ремонтного поголів'я,

в категорії відгодівлі залишаються вибракувані вівцематки в кількості 38 голів.

В подальшому в ФГ «Благодатне» планує збільшувати поголів'я овець, до рівня 400-500 вівцематок.

Аналіз даних бонітування дорослого поголів'я господарства, за основними продуктивними і селекційними ознаками показали племінну цінність стада на підставі визначення його класного складу (табл. 7).

7. Класний склад овець

Групи	n	Клас		
		еліта	I	II
Барани-плідники	8	6	2	-
Барани ремонтні	6	4	2	-
Ярки	70	45	19	6
Вівцематки	315	220	80	15
Всього	399	275	103	21

Основне стадо овець в ФГ «Благодатне» в більшості представлене висококласними тваринами. Всі основні барани на 75,0 % елітні, а серед баранів, які передбачаються на ремонт 66,7 % елітні і тільки 33,3 % першого класу.

В групі маток 69,8 % елітних, 25,4 першого і 4,8 % другого класу. Добру класність мають і ярки: 64,3 % елітних і 35,7 % – першого та другого класу.

У овець показники продуктивності впродовж технологічного періоду використання зазнають значних змін і досягають максимального значення на певному етапі постнатального онтогенезу. При цьому формування визначається спільним впливом різних факторів, сила впливу яких для різних ознак неоднакова. Особливо це актуально для вівцематок, оскільки висока прижиттєва продуктивність відображає їх племінну цінність.

У вівчарстві жива маса є одним з основних селекційних показників, який в різній мірі взаємозв'язаний з іншими ознаками. Вона обумовлена

спадковістю та рівнем годівлі і в результаті зміни умов утримання та фізіологічного стану може змінюватися на протязі життя.

Нами оцінене все доросле поголів'я по живій масі (табл. 8).

Жива маса у всіх груп овець добра і відповідає бажаному типу – стандарту породи. Найвищою живою масою відрізняються висококласні вівці. Вівцематки класу еліта домінують за цим показником над матками I та II відповідно на 13,5 і 20,5 %.

8. Жива маса овець

Групи	n	Клас		
		еліта	I	II
Барани-плідники	8	93,8 ± 2,21	-	-
Барани ремонтні	6	61,7 ± 2,58	57,8 ± 2,54	-
Вівцематки	315	56,9 ± 3,42	50,1 ± 2,29	47,2 ± 2,65
Ярки	70	47,7 ± 2,16	39,6 ± 2,67	38,2 ± 1,87

У маток маса зростала з віком і досягала свого максимуму у чотирьохрічному віці вівцематок – 56,9 кг, що на 7,5 (або 15,2 %) переважало аналогічний показник у двохрічних тварин, який був мінімальним (табл. 9).

9. Жива маса вівцематок різного віку

Вік вівцематок, роки	n	Жива маса, кг
2	72	49,4 ± 0,64
3	106	53,6 ± 0,53
4	88	56,9 ± 0,49
5	49	55,1 ± 0,58

Визначення настригу вовни в оригіналі проводили шляхом індивідуального зважування рун при стрижці (табл. 10).

Рис. 1. Вівцематки з ягнятами

Рис. 2. Вівцематки з ягнятами

10. Вовнова продуктивність овець

Статеві групи	Настриг, кг		Митого волокно, %
	немитої	чистої	
Барани-плідники	6,7 ± 0,14	4,03 ± 0,07	60,1
Барани ремонтні	4,9 ± 0,16	2,8 ± 0,10	57,4
Вівцематки	4,6 ± 0,15	2,7 ± 0,11	58,2
Переярки	3,7 ± 0,13	2,1 ± 0,10	56,5

Найвищими настригами вовни відрізняються барани-плідники і ці показники складають відповідно – 6,7 та 4,03 кг. На 2,1 кг або 31,4 % менше отримують немитої вовни від вівцематок.

Основними фізико-технічними властивостями вовни є тонина, міцність, довжина та звивистість.

Товщина вовни є важливим показником технологічної придатності вовни. У селекційних цілях на товщину волокон звертають. Цей показник тісно пов'язаний із найбільш важливими господарсько-корисними ознаками: довжиною, щільністю, виходом та настригом митої вовни.

Проведений аналіз товщини волокон вовни в якостях під час бонітування (табл. 11) вказує на консолідованість поголів'я за цією ознакою.

11. Тонина вовни

Групи	Кіл-ть голів	Якість вовни			
		58	56	50	нижче
Барани-плідники	8	4	4	-	-
Барани ремонтні	6	3	2	1	-
Вівцематки	315	210	89	16	-
Всього	329	217	95	17	-

Як видно з даних таблиці, барани-плідники мають бажану тонину вовни – 56-58 якості. В групі ремонтного молодняку 50 % баранчиків з тониною 58

якості. Але після першої стрижки вовна в них на 1,5-2 мкм огрубіє і буде мати товщину 26-27 мкм, або 56 якості.

Основна кількість поголів'я вівцематок з тониною волокна 58 якості. Серед них нараховується всього лише 5,1 %, з тониною вовни 50 якості. Тонина вовни у ярок в основному 58 та 56 якості.

Довжина вовни у овець дніпропетровського типу значно коливається і залежить від статі.

12. Довжина вовни овець

Статеві групи	n	Середня довжина вовни, см
Барани-плідники	8	13,7 ± 1,4
Барани ремонтні	6	14,9 ± 1,5
Вівцематки	315	12,6 ± 1,0
Ярки	70	14,4 ± 1,8
Всього	399	13,09 ± 1,6

Довжина волокон вовни у вівцематок і баранів має дещо менше значення ніж у молодняку, який в дослідний період перший раз підлягав стрижці. В цілому висота вовни у всіх овець в стаді повністю відповідає вимогам, які пред'являються до кросбредної вовни першого класу.

Жиропіт вовни є важливою складовою структурних елементів руна. Кількість і якість його визначає захисні властивості і вихід митого волокна. При визначенні кількості і якості жиропоту у вовні встановлено, що в стаді вівці характеризуються достатньою кількістю жиропоту, переважно цінних кольорів – білого і світло-кремового.

3.2. Утримання та годівля овець

Утримання овець у ФГ «Благодатне» стійлово-пасовищне. При пасовищному утриманні в теплий період року вівці протягом усього дня, а іноді й вночі перебувають на пасовищах. Для денного відпочинку і ночівель

влаштовують бази з дерев'яних переносних щитів з навісами, які знаходяться недалеко від місця поїння.

Стійлове утримання застосовують взимку, коли пасовища вкриті снігом. Утримують овець у кошарах, біля яких влаштовують відкритий баз для годівлі і вигулу тварин. У роки з малосніжною зимою при добрій погоді практикують зимове випасання овець на прифермських пасовищах.

Для високої продуктивності вівцематок і забезпечення їх відтворних функцій годують маток таким чином, щоб вони мали заводську вгодованість (табл. 13). Від цього залежить статева активність маток і їх запліднюваність, багатоплідність. Для посилення генеративної функції яєчників у маток і підвищення багатоплідності, в цей період їх забезпечують зеленими кормами – пасуть на пасовищах із соковитою молодю рослинністю. Для цього біля кошар у прикошарному сівозміні передбачений посів озимого жита.

Відомо, що повноцінна годівля суягних вівцематок забезпечують нормальний розвиток плоду, зберігають їх вгодованість і не знижують вовнової продуктивності. Тому в період після закінчення злучення і до переходу на стійлове утримання маток пасуть на посівах озимого жита чи пшениці. Зимова годівля вівцематок у суягний період повноцінна і різноманітна. В другій половині суягності, коли плід розвивається більш інтенсивно маткам збільшують норми годівлі на 30-40 % за кормовими одиницями і на 40-50 % за перетравним протеїном.

Для збереження в маток міцної якісної вовни, без голодної тонини і дефектності, норми годівлі їх у першу половину підсису збільшені на 10 %.

13. Добовий раціон годівлі холостих вівцематок

Показники	Норма	Корм					Всього	± до норми
		трава пасовищна	дерть ячмінна	бефіто, г	сіть, г	премікс, г		
Добова даванка, кг		3,0	0,2	20	10	5		
1. Кормові одиниці, кг	1,0	0,78	0,24				1,02	+0,02
2. Обмінна енергія, МДж	10	7,8	2,36				10,16	+0,16
3. Суха речовина, г	1,45	0,966	0,178				1,144	-0,306
4. Сирий протеїн, г	140	126	31	11			157	+17
5. Перетравний протеїн, г	85	72	22	5			94	+9
7. Сира клітковина, г	375	288	12				300	-75
8. ЛПУ (в глюкозі)	220	72	6				78	-142
9. Сіль, г	10	0	0		10		0	-10
10. Кальцій, г	5,3	10,2	0,26	4			18,46	+13,16
11. Фосфор, г	3,1	5,1	0,7	3			11,8	+8,7
12. Сірка, г	2,7	3,9	0,4				4,3	+1,6
13. Магній, г	0,5	3,3	0,26	0,3			4,16	+3,66
14. Залізо, мг	55	48	20	100			268	+213
15. Мідь, мг	12	3	0,38	20			43,38	+31,38
16. Цинк, мг	40	27	7,18	17			68,18	+28,18
17. Кобальт, мг	0,5	0,3	0,05			0,15	0,50	норма
18. Марганець, мг	60	60	3,4	15			93,4	+33,4
19. Йод, мг	0,5	0,3	0,04			0,16	0,5	норма
20. Каротин, мг	12	120	0				120	+108
21. Вітамін Д, МЕ	600	10	0			590	600	норма

Дорослі племінні барани є найважливішою частиною стада, тому що від них залежить подальше поліпшення племінних і породних якостей овець. Тому на їхню годівлю та утримання звертається особлива увага в усі періоди року.

Барани утримуються окремо від інших груп овець, доглядають за ними досвідчені чабани. Годівля баранів організується так, щоб вони протягом року постійно були заводської вгодованості, мали добре здоров'я і давали сперму високої якості. Підготовку баранів до злучення починають за 2 місяця до початку злучної кампанії.

Для пасіння баранів виділяються кращі пасовища, крім того, можлива дача підгодівлі зеленої маси (2-3 кг на голову). При наявності в раціон включуються соковиті корми.

До початку злучення барани переводяться на злучний раціон (табл. 14).

Норми годівлі в процесі підготовки поступово доводять до 2,8 корм. одиниць на голову з обов'язковим доведенням вмісту перетравного протеїну до 160-180 г на одну кормову одиницю. Позитивно впливають на спермопродукцію баранів корма тваринного походження (сухе молоко, відвійки, курячі яйця). Їх включують до раціону поступово, змішуючи з рослинними концентратами.

Рослинні концкорма: овес, дерть ячмінна, плющене просо, висівки пшеничні, макуху соняшникову згодовують у суміші. За поживністю вони займають в раціоні до 50 %. Позитивно впливають на спермопродукцію баранів-плідників мікроелементи.

До місячного віку, при нормальній молочності маток, ягнята цілком забезпечуються поживними речовинами, що містяться в молоці матері, споживаючи на 1 кг приросту близько 5 кг молока.

У господарстві приблизно з 2-х тижневого віку ягнят привчають до підгодівлі концентратами у виді сумішей з вівсянки, додаючи по 5-6 г крейди на голову. Сіль-лизунець – досхочу.

14. Добовий раціон баранів-плідників в період злучення

Показники	Норма	Корм								Всього	± до норми
		трава пасовищна	молоко цільне	яйце	цукор	дерть ячмінна	бефіто, г	сіль, г	премікс, г		
Добова даванка, кг		4	2	2	0,1	0,21	40	17	10		
1. Енергетич. корм. од, кг	2,79	1,04	0,54	1,1		0,23				2,91	+0,12
2. Обмінна енергія, МДж	27,9	10,4	5,4	11	0,39	2,36				29,55	+1,65
3. Суха речовина, кг	2,45	1,25	0,26	0,54		0,18				2,23	-0,22
4. Сирий протеїн, г	365	92	70	220		30	22			434	+69
5. Перетравний протеїн, г	270	68	66	146		22	10			312	+42
6. Лізин, г	16,5	4,8	5,6	16,4		1,04	8			35,84	+19,34
7. Метіонін + цистин, г	14,4	2,8	2,4	14,2		0,44	4			23,84	+9,84
8. Сира клітковина, г	490	452				6				458	-32
9. Цукор, г	171,5	56	100		12,5	3				171,5	норма
10. Сіль, г	17									17	норма
11. Кальцій, г	14	4,4	2,6	1		0,08	8			16,08	+2,08
12. Фосфор, г	11	1,8	1,4	2,8		0,6	6		0,5	13,1	+2,1
13. Сірка, г	9,9	2,4	0,8						6,7	9,9	норма
14. Магній, г	0,7	1,6	0,2			0,46	0,6			2,86	+2,16
15. Залізо, мг	95	56	12				200			268	+173
16. Мідь, мг	17	4,8	0,6			1,66	40			47,06	+30,06
17. Цинк, мг	110	12,8	6			6,24	34		50,96	110	норма
18. Кобальт, мг	0,9	0,4	0			0,02	0,01		0,47	0,9	норма
19. Марганець, мг	95	76	0,6			8,5	30			115,1	норма
21. Каротин, мг	40	160	2							162	+122
22. Вітамін Д, МЕ	860	12	25						823	860	норма
23. Вітамін Е, мг	75	160	2							162	+87

Дачу концентратів починають з 50 г у перший місяць і доводять до відлучення до 200-300 г. Підгодівлю ягнят концентратами, кращим люцерновим сіном, силосом організують шляхом пристрою в кожному з укрупнених оцарків з переносних щитів і ґрат спеціальних «їдалень». У таких «їдалень» розміщаються ясла і рештаки.

На стійлове утримання молодняк переводять поступово на протязі 1-10 жовтня. Перший період – молодняк пасуть поряд з пасовищем, вводиться підгодівля кращим сіном, потім вводять силос і інші корми.

У період зимівлі отари молодняку розбиваються на три групи по розвитку ягнят: кращі ягнята, середні, слабкі за розвитком, що дозволяє поліпшити годівлю відсталих в рості ягнят.

Для спостереження за розвитком молодняку в кожній отарі виділяються контрольні групи в кількості 70-80 голів тварин, у яких щомісяця визначається жива маса і довжина вовни.

3.3. Розвиток молодняку

В ринкових умовах збільшення виробництва баранини повинно відбуватися не лише за рахунок збільшення поголів'я, але й підвищення його продуктивності. Значним резервом також є покращення якості виробленої сировини.

З метою підвищення ефективності галузі вівчарства за рахунок виробництва м'яса та вовни в ФГ «Благодатне» використовують баранів-плідників ПМ. Ми поставили мету – встановити ефективність розведення чистопородного і помісного молодняку в умовах господарства.

Для вивчення продуктивних якостей помісного молодняку провели спарювання 30 вівцематок АМД з баранами-плідниками ПМ. Матки I групи були спаровані з чистопородними баранами-плідниками АМД.

Важливий показник, що характеризує рівень відтворення – їх плодючість. Ця ознака залежить від породи, віку тварин, строків проведення парування та методів осіменіння.

Встановлено, що вівцематки, яких парували з плідниками ПМ мали більш високу плодючість (табл. 15).

15. Плодючість маток

Показник	Група	
	I n=30	II n=30
Отримано ягнят, гол.	37	43
%	123,0	143,0
Пало, гол.	2	2
%	5,4	4,6
Отримано ягнят при відлученні, гол.	35	41
Збереженість ягнят, %	94,6	94,7

Загальна плідність маток, які окотилися коливається в межах 123,0-143 %. Однак кращі результати отримано від маток, яких спарювали з баранами ПМ – на 20,0 % більше, ніж від чистопородних.

Рис. 3. Сакман з багатоплідними матками

Тварини різного походження мають не однакову спроможність протидії несприятливим умовам середовища за однакових умов утримання. Конституційно міцні вівці менше хворіють, серед них нижче падіж в порівнянні з тваринами конституційно слабкими. Експериментально встановлено прояв гетерозису у помісних тварин за життєздатністю та резистентністю.

Ягнята постнатального онтогенезу характеризувалися різною життєздатністю. Збереженість помісних ягнят, отриманих від маток, які були запліднені баранами ПМ, була вищою на 0,1 %.

Індивідуальний розвиток тварин залежить від впливу паратипових факторів основними з яких є годівля та утримання, але основними факторами, що обумовлюють їх ріст і розвиток являється генотип, та механізми його взаємодії із навколишнім середовищем.

16. Жива маса молодняку, кг, n – 20

Вік, міс.	I	II
	X ± Sx	X ± Sx
При народженні	4,3 ± 0,11	4,5 ± 0,05
1	12,9 ± 0,21	13,6 ± 0,23
2	19,8 ± 0,31	20,7 ± 0,39
3	25,3 ± 0,41	26,4 ± 0,29
4	28,8 ± 0,33	30,3 ± 0,30
8	42,6 ± 0,35	45,4 ± 0,87

Помісні баранчики народжувалися крупними середньою масою 4,5 кг. Чистопородні однолітки поступалися їм відповідно на 0,2 кг або 4,4 %.

З табл. 16 видно, що баранчики II групи за показниками живої маси у всі вікові періоди перевершували одноліток контрольної. При народженні різниця становила 4,4 %, в місячному віці – 5,4 %, в 2-місячному – 4,5 %, в 3-місячному – 4,3 %, в 4-місячному – 5,2 %, в 8-місячному – 6,5 %.

Рис. 4. Помісний баранчик, вік 1,5 місяці

Жива маса баранчиків II групи у 8 місяців становила відповідно 45,4 кг проти 42,6 кг у однолітків контрольної.

17. Динаміка абсолютного, середньодобового приростів живої маси, n – 20

Періоди, міс.	I			II		
	абсолют- ний	середньо- добовий	віднос- ний	абсолют- ний	середньо- добовий	віднос- ний
0-1	8,6	286,6	200,0	9,1	303,4	202,0
1-2	6,9	230,0	53,5	7,1	236,7	50,2
2-3	5,5	183,3	27,8	5,7	190	27,3
3-4	3,5	116,7	13,8	3,9	130,0	14,7
0-8	38,3	141,8	163,3	40,9	151,4	163,2

Помісний молодняк за середньодобовими, абсолютними приростами в усі вікові періоди переважав своїх чистопородних ровесників та свідчить про більш інтенсивний ріст молодняку даного генотипу.

Проведені дослідження забійних якостей баранців різного походження у віці 8 місяців (табл. 18).

18. Забійні якості баранчиків (n = 3)

Показник	Групи	
	I	II
Маса, кг: передзабійна	44,3 ± 0,61	47,2 ± 0,91
внутрішнього жиру	0,62 ± 0,070	0,59 ± 0,103
забійна	20,7 ± 0,34	22,9 ± 0,45 ^{*o}
туші охолодженої	20,1 ± 0,38	22,4 ± 0,45 ^{*o}
Вихід, %: забійний	46,7	48,7
туші	45,4	47,4

Результати забою показали, що баранчики II групи переважали тварин I: за передзабійною живою масою – на 6,5 %, забійною масою – на 10,7 %, масою внутрішнього жиру – на 3,2 та масою охолодженої туші – на 11,4 % відповідно.

Забійний вихід, а також вихід туші у баранчиків дослідної групи складала відповідно 48,7 та 47,4 % у молодняку контрольної – 47,4 та 45,4 %. Враховуючи гуртову вартість баранини (100 грн за 1 кг) від об'єктів господарювання 2 групи при реалізації м'яса можна отримати на 230 грн більше ніж від чистопородних однолітків.

4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сільське господарство є основним джерелом викидів парникових газів, а тваринництво має значний внесок. Вівчарство, будучи важливою частиною тваринництва, також робить внесок у вуглецеві сліди у навколишньому середовищі через кишкову ферментацію, викиди гною та матеріали, що використовуються у вівчарстві. Для підвищення продуктивності та зниження впливу тваринницького сектора на навколишнє середовище перспективною стратегією є інтенсивне землеробство; однак, підхід до згодовування більшої кількості концентрату для підвищення продуктивності тварин був менш компетентним і зменшував вплив на навколишнє середовище порівняно з виробництвом кормів. Крім того, щоб уникнути залежності від випасу пасовищ і забезпечити тварин якісним кормом протягом усього року, слід враховувати вуглецевий відбиток від виробництва кормів, необхідних для стійлової годівлі, разом з іншими агрономічними методами для проведення оцінки життєвого циклу вівчарства.

Системи годівлі в замкнутому режимі дозволяють системам вівчарства та землеробства співіснувати та створювати більш прибуткові та стійкі системи землеробства. Однак їхній потенціал щодо деградації земель, забруднення та пов'язаних з цим наслідків, таких як ерозія, стік поживних речовин, забруднення ґрунтових вод, парникових викидів, запаху, пилу, шуму та мух на рівні ферми та водозбірного басейну, кількісно не визначено. Вони можуть становити небезпеку для навколишнього середовища. Рівень поживних речовин у ґрунті зростає з можливістю вимивання та стоку поживних речовин. Поверхня ґрунту оголена та розпушена, і піддається ризику вітрової та водної ерозії. Гній накопичується, а його розкладання може утворювати шкідливі гази, шкідливі як для озонового шару, так і для тварин. Стічні води можуть забруднювати водні шляхи надлишком поживних речовин і патогенів. Високий рівень пилу в повітрі може становити небезпеку для здоров'я людей і тварин.

Територія вівчарського господарства відокремлюється від найближчого населеного пункту санітарно-захисною зоною та віддалена від відкритих вододжерел (річки, озера) на відстані не менше 500 м.

Санітарно-побутові приміщення розміщені при вході на територію підприємства або його відокремлених зон із забезпеченням санітарної обробки всього персоналу та відвідувачів. При в'їзді передбачені дезбар'єри. При в'їзді до зони зберігання кормів влаштовані відкриті дезбар'єри, які забезпечують обробку коліс транспорту.

Зона зберігання та переробки відходів виробництва розташовується поза ділянкою вівчарської ферми з підвітряного боку і нижче за рельєфом по відношенню до виробничих будівель, житлової забудови та водозабірних споруд. Зона включає споруди для зберігання та обробки гною.

Споруди для обробки шкірного покриву тварин (купонна ванна, майданчик для дезінфекції) розміщені у місці, зручному для відведення дезінфікуючого розчину у відстійник.

Зниження кількості шкідливих речовин, що містяться у вентиляційних викидах, передбачене розсіювання в атмосферному повітрі. Концентрація цих речовин не перевищує: у повітрі населених місць максимальних разових, а за їх відсутності середньодобових ГДК; у повітрі, що надходить усередину виробничих і допоміжних будівель та споруд через припливні отвори систем вентиляції з природним спонуканням 30 %.

5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5.1. Стан охорони праці в господарстві

За організацію та проведення охорони праці у ФГ «Благодатне» відповідає завідувач. Завідуючий господарством забезпечує належне планування заходів з охорони праці, техніки безпеки та промислової гігієни, виділення на них фінансових і матеріальних ресурсів і їх виконання вчасно. Головним обов'язком провідних фахівців господарства є забезпечення здорових і безпечних умов праці на робочих місцях у ввірених їм галузях виробництва. Вони керують роботою підпорядкованих їм спеціалістів, використовуючи її для попередження нещасних випадків, аварій, пожеж, погіршення умов праці та їх безпеки. Провідні спеціалісти здійснюють санітарно-гігієнічне обслуговування галузі, розробляють інструкції з охорони праці для виробничих виробництв, оприлюднюють питання охорони праці та інструктують усіх нових працівників.

Усі нещасні випадки, які відбуваються на виробництві, повинні бути розслідувані та враховані, а причини їх виникнення – додатково проаналізовані та усунені. У кінці року розробляються показники травматизму на виробництві за формою звітності 7-Травматизм.

З метою попередження травматизму в господарстві, на виробничих ділянках ферм, кормоцехах, стригальному пункті адміністрація вивіщує попереджувальні плакати, знаки та написи з техніки безпеки. Робітники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою (електрики, електрозварювальники, кочегари, оператори парокотельних установок та ін.), допускаються до роботи тільки після спеціального навчання, складання іспитів та отримання посвідчення на право виконання таких робіт та обслуговування даного обладнання. На території господарства оформлено куточок з техніки безпеки з метою покращення якості занять з охорони праці та інструктажу з техніки безпеки.

Робітникам обов'язково видається спеціальний одяг, взуття, засоби індивідуального захисту, які відповідають встановленим нормативам та стандартам. Суворо забороняється відвідувати пункти утримання хворих тварин, а також користуватися несправним інструментом та обладнанням.

У процесі догляду за вівцями працівники дотримуються правил особистої гігієни, утримують в порядку та чистоті як своє робоче місце, так і інші тваринницькі приміщення. У міру забруднення змінюють робочий одяг, а у разі зношування – обладнання та інвентар. Завжди і дуже старанно миють руки з милом – одне з основних правил роботи з тваринами.

Вигін тварин на пасовище, необхідно погодити маршрут безпосередньо начальником. При вигоні тварин в умовах негоди: сильних дощів, тумані, ожеледиці, грозах потрібно бути вкрай пильним, дотримуватись усіх правил безпеки.

5.2. Заходи щодо покращення охорони праці в господарстві

Для забезпечення безпеки виробничих процесів та покращення охорони праці у ФГ «Благодатне» необхідно:

1. Механізувати роздачу кормів вівцям.
2. Впровадити у господарстві автоматичне напування овець.
3. Постійно стежити за станом куточків техніки безпеки на кожному об'єкті та при необхідності оновлювати їх.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Аналіз ефективності роботи галузі рослинництва та тваринництва вказує на те, що фермерське господарство «Благодатне» є середнім за площею земельних ресурсів (494 га), де зернові займають 58,6 %, а технічні та кормові – 36,9 %.

2. Загальне поголів'я овець 437 голів, де вівцематки становлять 72,1 % при плідності 124-127 % за ряд років. Репродуктивне поголів'я матки і ярки – 385 голів (88,2 %).

3 Відповідно класного складу в групі маток еліти 69,8 % 1 та 2 класу – 30,2 %. Загальна кількість висококласних тварин в стаді 58,9 %. Жива маса репродуктивного поголів'я відповідає вимогам до даної категорії тварин.

4. Настриг вовни у вівцематок $4,6 \pm 0,15$ при виході митого волокна 58,2 %. За тониною вовни вівцематки віднесено до 58 якості при довжині $12,6 \pm 1,0$ см.

5. Проведення промислового схрещування покращує рівень відтворної здатності на 20 %. Кількість ягнят при відлученні збільшується на 17,1 % при загальній збереженості молодняку 94,7 %.

6. Помісний молодняк за живою масою домінує над чистопородним при народженні + 4,4 % в 1 місяць + 5,4 %, в 4-місячному + 5,2 %, в 8-місячному + 6,5 % при живій масі 45,4 кг проти 42,6 кг.

7. Забійний вихід та вихід туші у помісей 48,7 % та 47,4 % відповідно проти 46,7 та 45,4 % у чистопородних однолітків.

ПРОПОЗИЦІЇ

З метою покращення ефективності галузі вівчарства за рахунок м'ясної продуктивності проводити промислове схрещування вівцематок АМД з баранами-плідниками ПМ, що дасть можливість збільшити масу туші та забійний вихід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бомко В. С. Корми і кормові добавки та ефективність їх використання в годівлі тварин: навчальний посібник / В. С. Бомко, Є. В. Сиваченко, О. В. Сметаніна . – Біла Церква. – 2023. – 225 с.
2. Вдовиченко Ю.В., Вороненко В.І., Іовенко В.М., Жарук П.Г. та ін. Довідник з вівчарства. Видання друге, доповнене і перероблене – Нова Каховка. ПИЕЛ. 2017. – 160 с.
3. Вівчарство України. Монографія / за ред. В.М. Іовенка. – Вид. друге, доп. і перероб. – К.: Аграрна наука, 2017. – 488 с.
4. Гладій І. Особливості росту та розвитку помісного молодняку овець асканійської селекції в ранньому онтогенезі. Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ВІВЧАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ» – Дніпро: Журфонд – 2019. – 170 с. Посвідчення УкрІНТЕІ № 726 від 26 грудня 2018 р., 31.
5. Гончаренко Я. А., Бакай Ю. Ю. Актуальні питання законодавчого забезпечення у сфері державної підтримки суб'єктів агробізнесу під час воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. – (1). – pp. 276-282.
6. Іовенко В. М., Вдовиченко Ю. В., Вороненко В. І. та ін. Вівчарство України / під. ред. В. М. Іовенко. – К. : Аграрна наука, 2017. – 675 с.
7. Китаєва А. П., Сусол Р. Л., Слюсаренко І. С. Забійні якості потомства баранів різного напрямку продуктивності. Тваринництво України, 2019. – №3-4. – С. 7–11.
8. Нежлукченко Т. І., Нежлукченко Н. В., Заруба К. В., Рубцов, І. О. Формування продуктивних якостей овець асканійської тонкорунної породи таврійського типу залежно від походження. Bulletin of Sumy National Agrarian University. The series: Livestock, 2021. – (4 (47)). – С. 186-190.

9. Новічкова А. Інтенсивність росту потомства вівцематок різного типу конституції у ранньому онтогенезі. Аграрний вісник Причорномор'я, 2023. – (106) – С. 105-112.
10. Охорона навколишнього природного середовища: європейський досвід: Монографія / В.В. Ладиченко, Л.О. Головка, О.В. Гулак, С.О. Кідалов. Київ: – 2022. – 204 с.
11. Пінський О., Гончарено В. Моніторинг природної резистентності ягнят в умовах Полісся. Тваринництво України. – 2016. – №1-2. – С.22–25.
12. Похил О.М., Похил В.І. Якість та хімічний склад м'яса овець різних генотипів. Вісник Львівського нац. ун-ту вет. мед. та біотехнології ім. С.З. Гжицького, 2013. – 3(57). – С. 411–414.
13. Похил В. І., Лесновська О. В. Ефективність промислового схрещування у вівчарстві. Вівчарство та козівництво, 2017. – Вип. 2. – С.138–147.
14. Седіло Г., Вовк С., Петришин М. Ефективність згодовування комбікормів удосконаленої рецептури ремонтним яркам української гірськокарпатської породи. Вісник аграрної науки, 2019. – 97(8). – С. 34-39.
15. Слюсаренко І.С. Фізіологічні показники ягнят цигайської породи різного походження. Зб. наук. пр. Одеського ДАУ: Аграрний вісник Причорномор'я, 2017. – Вип. 84 (1). – С. 77–80.
16. Слюсаренко І.С. Екстер'єр та інтенсивність росту помісних ярк річного віку одержаних від схрещування вівцематок з баранами м'ясних порід. Зб. наук. пр. Миколаївського НАУ.: Вісник аграрної науки Причорномор'я: науковий журнал, 2019. – Вип.1 (101). – С. 90–95.
17. Boyko N. V., Korkh I. V., Pomitun I. A., Kosova N. O., Chyhrynov Y. I. Productive traits and feeding behavior of rams under different feeding conditions. Animal Breeding and Genetics, 2022. – 63. – pp. 20-28.
18. Hitelman A., Edan Y., Godo A., Berenstein R., Lepar J., Halachmi I. The effect of age on young sheep biometric identification. Animal, 2022. – 16(2). – pp. 100452.

19. Kh K. A. Growth and Development of Young Karakul Sheep of Different Ethological Types. *Texas Journal of Agriculture and Biological Sciences*, 2023. – 12. – pp. 22-25.
20. Muyasaroh S. The effect of age and slaughter weight on carcass and non carcass of local female sheep. *Bantara Journal of Animal Science*, 2019. – 1(1). – pp. 28-35.
21. Nikmanesh A., Esmailizadeh A., Asadollahpour Nanaei H., Ezedinloo L., Asadi Fozzi M. Comparison of genetic diversity and phylogenetic structure of BRCA1 gene of some domestic and wild sheep breeds in different countries. *Animal Biotechnology*. – 2023. – 1-14.
22. PerihM. D. Effectiveness of influence of mineral phytobiotic additive on age dynamics of linear growth of sheep. *Scientific and Technical Bulletin of State Scientific Research Control Institute of Veterinary Medical Products and Fodder Additives and Institute of Animal Biology*. 2023. – 24(1). – pp. 133-142.
23. Stallones, L., McManus, P., & McGreevy, P. Sustainability and the thoroughbred breeding and racing industries: An enhanced One Welfare perspective. *Animals*. – 2023. – 13(3). – 490.
24. Tian D., Ha, B., Pei Q., Zhou B., Wang L., Li X., Zhao K. Whole genome sequencing identified candidate genes related to litter size of Qinghai fine wool sheep under artificial selection. *Small Ruminant Research*. – 2023. – 223. – 106969.
25. SignetFBC Sheep Birth Weight Analysis by Breed, <http://www.signetfbc.co.uk/sheep breeder>